

in causa. — IX. Quod petatur a parte; nisi judex ex officio censuerit illud esse deferendum. — X. Quod deferatur causa cognita simulque alia parte præsente, vel ad hoc legitime citata. Atque de hisce postremis requisitis jam haec dictum est a n. 165 et deinceps.

§ VII.

RESOLVUNTUR ALIA DUBIA JURAMENTUM LITIS DECISORIUM CONCERNENTIA.

204. *In quibus causis possit vel non possit deferri juramentum litis decisorium? Juramentum voluntarium, atque giudiciale potest deferri, quacumque actione quis conveniatur, ac præsistum proficit juranti.* — Quæritur I. In quibus causis possit, vel non possit deferri juramentum litis decisorium? Resp. I. Loquendo de juramento voluntario, atque giudicali, potest illud deferri, quacumque actione quis conveniatur: et si aliquis delato sibi ab adversario juramento « juraverit, proficiet ei jusjurandum, sive in personam, sive in rem, sive in factum, sive poenali actione, vel qualis alia agatur, sive de interdicto. » Ita textus expressus in l. *Ait prætor.* 3. § 1. ff. de *Jurejurand.* Et ratio est, quia « jusjurandum » tum voluntarium, seu conventionale, tum giudiciale, sive a parte parti delatum in giudicio, « speciem continet transactionis: majoremque habet auctoritatem quam re judicata, prout habetur l. 2. ff. eod. Unde merito standum est tali juramento, illudque judex tuetur.

205. *Dummodo ab adversario sibi fuerit delatum; alias secus. Sponte adjurandum sese offerens, reddit se suspectum.* — Additur notanter in data conclusione, « delato sibi ab adversario juramento. » Nam, si reus juraverit nemine ei jusjurandum deferente, tale juramentum judex non tuebitur: alioquin facillime quisque ad jusjurandam decurrens, nemine illud sibi deferente, oneribus actionum se liberat, prout dicitur in cit. l. *Ait Prætor.* § 1. ff. h. t. Quinimo sponte ad jurandum sese offerens, reddit se suspectum, l. *Ait Prætor.* 3. § 1. ff. h. t. et l. *Si legatarius.* ff. de *Dolo malo.*

206. *Juramento præstito standum est quoad litigantes, non quoad extraneos. Jusjurandum alterius alteri neque prodest, neque obest.* — Dum vero subjungitur, « proficiet ei jusjurandum, » id est intelligendum quoad litigan-

tes, secus quoad extraneos: prout explicat Bartolus ibid. in *Summario.* Etenim tali juramento standum est quidem, quoad ipsos litigantes, sicque istud proficiet juranti, non vero quoad extraneos: « quia jusjurandum alterius alteri neque prodest, neque nocet; » prout subdit textus in cit. l. *Ait. Prætor.* § 1. ff. h. t. estque jam dictum supra § 5. num. 154.

207. *Juramentum necessarium potest regulariter deferri in omnibus causis: adeo ut parte petente, et giudice nolente illud deferre, possit appellari.* — Resp. II. Loquendo nunc de juramento necessario, potest etiam istud in supplementum probationis regulariter a giudice deferri in omnibus causis: adeo, ut parte petente, et giudice nolente illud deferre, possit appellari. Ita Bartolus in l. *Admonendi.* circa fin. et Jason in *Repetit.*, ibid. n. 315. ff. de *Jurejurand.*; Mascardus de *Probat.* concl. 958. n. 1 et 2. aliique doctores juris civilis: quorum sententiam magis sibi placere, fatetur Abbas cap. ult. § *Sane.* n. 3. h. t. quamvis Hostiensis, et Joan. Andreas ibid. et nonnulli alii canonistæ, quoad secundam partem oppositum teneant. Conclusio hæc quoad utramque partem desumitur ex l. *In bonæ fidei.* 3. c. de *Rebus creditis*; ubi sic habetur: « In bonæ fidei contractibus, necnon et in cæteris causis, inopia probationum, per judicem jurejurandi causa cognita res decidi oportet. » ubi ponderandum ly « oportet: » nam verbum istud importat necessitatem, can. « Oportet. » 8. q. 1. cum similibus. Ac proinde, si stante legitima causa simulque parte petente, nollet illud judex deferre, poterit appellari, non minus, ac potest appellari, quando judex illud deferret parti habenti justam causam non jurandi, l. *Generaliter.* § *Ipsæ autem.* c. de *Rebus cred.*

208. *Solvuntur contraria quoad alteram partem.* — Dices. In cap. ult. § *Sane.* h. t. nulla imponitur judici necessitas deferendi hoc juramentum, sed istud relinquunt ejus potestati; ibi: « Præsumptione vero faciente pro illo, reo deferri potest ad ostendendam innocentiam juramenti, » etc. Atqui non omne, quod judex potest, necesse habet facere, l. *Non quidquid.* ff. de *Judiciis.* ergo. Accedit, quod Joan. Andreas cit. cap. ult. n. 3. asserat, in textu cit. l. *In bonæ fidei.* c. de *Rebus creditis*, ubi alii habent litteram, « oportet; » sese ibi habere litteram, « potest, » quæ concordat cum cap. ult. h. t.

§ VII. RESOLVUNTUR ALIA DUBIA JURAMENTUM LITIS, CONCERNENTIA. 495

unde nulla exinde videtur desumpta necessitas. Respondet Abbas cit. § *Sane.* n. 3. sese in aliquibus libris vidisse, quod textus in cit. l. *In bonæ fidei.* habeat ly « oportet: » et quia huic lecturæ de facto correspondent exemplaria impressa, parum urget codex Joan. Andreae, veluti mendosus.

209. *Judicis arbitrio qualiter relinquatur, deferre juramentum necessarium?* — Ad cit. cap. ult. § *Sane.* h. t. dicitur, ibi relinqui arbitrio judicis, ut discernat, utrum hic et nunc sit deferendum juramentum necessarium (in multis etiam casibus istud locum non habet, ut illico dicitur) ac præsertim, ut « inspectis personarum et causæ circumstantiis » cognoscat an dictum juramentum reo potius, quam actori, sit deferendum: non autem, quod liberam habeat potestatem deferendi juramentum suppletorium, haud obstante legitima causa et petitione partium. Hoc enim manifestum inferret gravamen partibus litigantibus, contra l. 1. ff. h. t. ubi dicitur, « maximum remedium expediendarum litium esse jurisjurandi religionem: » unde merito a tali gravamine seu subtractione remedii tam opportuni ad litem finiendam, appellari posset. Atque hæc responsio confirmatur ex illis verbis, « causa cognita, » quæ continentur in l. *Bonæ fidei.* c. de *Reb. credit.* paulo superius relata.

210. *Dantur tamen plures causæ, in quibus nequit deferri juramentum necessarium.* — Resp. III. Dantur nihilominus plures casus, atque causæ, in quibus juramentum necessarium, seu in supplementum probationis, a giudice deferri nequit. Ita Socinus in *Fallenitii.* reg. 204. enumerans quadraginta duos tales casus; Barbosa c. *Sicut.* 2. n. 17. et seqq. de *Probat.* referens triginta tres. Jason in *Repetit.* l. *Admonendi.* n. 271. et seqq. ff. h. t. fuse declarans plures tales casus, atque causas, in quibus, licet quis semiplene probaverit, non defertur hoc juramentum Prosper Farinacius part. II. *Fragmentor. criminal.* litt. I. v. *Juramentum,* in supplementum. n. 1235. et seqq.; Mascardus de *Probat.* concl. 958. n. 38. et seqq. et alii. Idque ostenditur inductione, referendo principaliores tales casus, sive causas.

211. *Sic non potest deferri, ubi lex, vel statutum requirunt probationem evidentissimam, vel plenam, aut legitimam. Probatio per juramentum suppletorium non est legitima probatio, sed duntaxat privilegiata.* — Imprimis quidem juramentum in supplementum probatio-

nis non defertur, ubi lex, statutum vel alia dispositio requirunt probationem evidentissimam, vel plenam et indubitam, aut luce clariorem, sive legitimam. Socinus loc. cit. fallent 1; Jason n. 282; Mascardus n. 44. et alii. Siquidem probatio per juramentum suppletorium non est evidentissima, vel indubita, aut luce clarior. Quinimo probatio per juramentum nec est legitima probatio; prout desumitur ex c. *Inter quatuor.* 2. et c. *Tuæ.* 3. de *Clericis peregrin.* ac notat Glossa § *Sed furti.* v. *Duplicantur.* Instit. de *Actionib.* et alia Glossa in l. *Contra negantem.* vers. *Probetur.* c. de *Lege Aquil.*; Jason in *Repetit.* l. *Admonendi.* numer. 282. ff. de *Jurejurand.*; Mascardus concl. 955. n. 4. et quæst. præemial. 9. n. 1. citans alios, estque jam dictum supra tit. XIX. de *Probationibus.* § 1. n. 14. Accedit, quod hæc sit duntaxat probatio privilegiata, juxta dicta n. 151. ac proinde merito locum non habet in illis casibus in quibus lege, vel statuto requiritur probatio evidens, plena seu indubitata.

212. *Juramentum suppletorium nequit actori deferri in causis criminalibus, criminaliter intentatis.* — Deinde, atque descendendo ad casus speciales, juramentum suppletorium nequit a giudice deferri actori, seu accusatori in causis criminalibus criminaliter intentatis: quia in his requiruntur probationes indubitatae, et luce meridiana clariore, l. ult. c. de *Probat.* et can. *Sciunt cuncti.* 2. q. 8. sicque urgent dicta n. præced.; Barbosa cit. c. *Sicut.* n. 44. de *Probat.*; Mascardus, de *Probat.* concl. 958. n. 38; Jason, ubi supra. n. 275; Pirhing h. t. n. 95; Farinacius part. II. fragment. litt. I. n. 1222. et seqq. allegans communem.

213. *Secus, ubi de crimine agitur civiliter.* — Additur tamen, « in causis criminalibus criminaliter motis: » hoc est, in illis, in quibus agitur ad vindictam publicam. Secus enim dicendum est, quando de crimine agitur civiliter tantum ad privatam utilitatem, simulque actio non est famosa: tunc enim posse deferri juramentum suppletorium, tenet Abbas cap. ult. n. 13. vers. *Mihi placet.* h. t.; Jason loc. cit. n. 276; Julius Clarus in *Pract. crimin.* § fin. quæst. 63. n. 1. citans alios.

214. *Vel quando pro eo debet imponi solum poena pecuniaria.* — Atque istud ultimum extenditur ad causam criminalem, pro qua imponi debet solum poena pecuniaria: quia etiam tunc potest deferri hoc juramentum;

ut esse communem opinionem, dicit Alexander consil. 66. n. 1. lib. I. et Jason. n. 275. ac sequitur Jul. Clarus loc. cit. n. 3. Quod tamen Farinacius d. part. II. fragment. litt. I. n. 1222. solum procedere inquit, quando non agitur de pœna pecuniaria magna, sed parva duntaxat: alias secus, eo quod in causis etiam civilibus magnis, tamen non deferatur istud iuramentum in supplementum.

215. *Potest in causis criminalibus aliquando deferri reo iuramentum in sui purgationem.* — Additur ulterius, « nequit deferri actori, seu accusatori. » Quia in causis criminalibus criminaliter motis, potest aliquando iudex, si ita expedire judicaverit, deferre iuramentum reo in sui purgationem, seu ad ostendendam suam innocentiam, dum actor crimen plene non probavit; prout desumitur ex cap. ult. § *Sane*. h. t. ac esse communem doctorum, testatur Jul. Clarus cit. quæst. 63. n. 4. et Farinacius d. litt. I. n. 1230. allegans plurimos alios. Verumtamen non deferri iuramentum purgationis ipsi reo, quando agitur de pœna corporali infligenda, et adsunt indicia sufficientia ad torturam, notat Barbosa d. c. *Sicut*. n. 43. de *Probat.* et Farinacius loc. cit. n. 1231. allegans communem: tunc enim oportebit reum subicere torturæ ad eruendam veritatem.

216. *In causis criminalibus qualis ordo hodie servetur?* — Unde breviter notandum, quod hodie in causis criminalibus hic ordo servetur. *Primo*, si reus est convictus, et confessus, condemnatur, l. *Qui sententiam*. c. de *Pœnis*. cum similibus. *Secundo*, si reus non est confessus, neque convictus, multis tamen argumentis, seu indicibus ad torturam sufficientibus oppressus, tunc ipse subicitur torturæ ad eruendam veritatem, l. II. § 1. ff. de *Quæst.* Quod si torqueri non possit, tunc vel pœna extraordinaria afficitur, si argumenta et indicia sint magna seu scandalosa, atque de se digna aliqua pœna extraordinaria. Engel tit. de *Præsumption*. n. 7. id colligens ex c. *Litteras*. 14. eod. Fachineus lib. I. *Controvers.* Jur. cap. xv. estque jam dictum supra tit. præced. § 3. n. 73. Vel absolvitur l. IV. c. de *Edendo*. et l. *Absentem*. ff. de *Pœnis*. cum similibus. Verum in hoc casu posse reo iuramentum purgatorium aliquando deferri, juxta cit. cap. ult. § *Sane*. h. t. patet ex dictis § præced. n. 194. atque inter alios notat Jul. Clarus d. § fin. quæst. 63. n. 4. asserens, tale iuramentum purgationis locum habere, quando contra ipsum

reum non adsunt indicia, quæ sufficiant ad torturam; atque hodie, præsertim in causa hæresis, servari etiam cum laicis Fachineus cit. cap. xv. in fin.; Gailus lib. II. de *Pace publica*. cap. vii; Pirhing h. t. n. 95.

217. *In causa civili non famosa, sed tamen ardua, non deferretur iuramentum in supplementum. Causa famosa, quæ dicatur?* — Tertio, in causa civili et famosa non deferretur iuramentum in supplementum. Speculator, tit. de *Juramenti delatione*. n. 6. istud probans ex cap. ult. h. t. et l. I. ff. de *his, qui notantur infam.* cum similibus. Barbosa cit. c. *Sicut*. n. 48. de *Probat.*; Pirhing h. t. n. 69; Farinacius d. litt. I. n. 1210. allegans alios. Ubi dictus Farinacius post Cephalum consil. 127. n. 2. et 3. addit, quod « causa famosa » non dicatur ea, quæ duntaxat irrogat infamiam facti; seu lædit alicujus opinionem apud bonos et graves viros, sed illa tantum quæ juris infamiam irrogat. Et hoc (inquit) contingit tripliciter, vel ipso jure, vel per sententiam, vel ex genere pœnæ. In his enim casibus requiritur plena probatio, cum agatur de præstantissimo bono famæ: « nam melius est nomen bonum, quam divitiæ multe. » Proverb. XXII, 1. cum concordantiis. (ADNOTATIO XVI.)

218. *Etiam in causa civili non famosa, sed tamen ardua, non deferretur iuramentum supplementum. Nec in causa feudali, aut fiscali.* — Quarto, etiam in causa civili non famosa, sed tamen ardua sive magna, non deferretur iuramentum supplementum. Speculator cit. n. 6. istud probans ex l. *Legitimos*. ff. de *Legitim. tutorib.* Barbosa, ubi supra, n. 44; Menochius lib. II. de *Arbitrar. judic.* cas. 464. n. 4. et alii; estque jam dictum supra n. 186 et seqq. ubi tamen nonnullæ hujus limitationes subjunguntur. Ulterius in causa feudali, ubi est quæstio de feudo, non deferretur iuramentum, nisi possessori. Socinus de *Fallentiis*, reg. 204. post Baldum in l. I. § *Si vasalli*. de *Consuetud. recti feudi*. Neque illud deferretur in causa fiscali. Barbosa loc. cit. n. 12. Neque in causa usurarum: neque in exceptione excommunicationis, et aliis hujusmodi casibus, de quibus Barbosa, Socinus, Mascardus, Farinacius ubi supra, aliique plures.

219. *Neque illud deferretur in causis spiritualibus, v. g. matrimoniali, monachatus, beneficiis.* — Quinto, non deferretur iuramentum supplementum in causis spiritualibus: ut puta, in causa matrimoniali. Glossa c. *Mulier*. 34.

vers. *Absoluto*. et Abbas ibid. n. 6. et 8. h. t.; Joan. Gutierrez tract. de *Matrimonio*, cap. xxxviii. n. 3; Gailus lib. II. *Practic.* observat. 94. n. 1. et seqq.; Mascardus de *Probat.* concl. 958. n. 43. allegans communem: cum enim hic agatur quasi de statu hominis, merito censetur causa gravis et ardua, sicque iuramentum non deferendum. Quamquam Barbosa cit. c. *Sicut*. 2. n. 17. de *Probat.* allegans plures alios, istud intelligendum censeat, quando agitur de matrimonio dissolvendo: secus, quando jurandum est pro matrimonio, utpote cujus causa est favorabilis, cap. ult. de *Sentent et re judicat.* Item non deferretur iuramentum ejusmodi in causa matrimonii spiritualis, seu monachatus. Abbas, Gailus, Mascardus, ubi supra. Barbosa cit. cap. II. n. 18. cum aliis. Neque etiam in causis beneficialibus; Farinacius d. part. II. fragment. litt. I. n. 1237; Barbosa n. 19. cum plurimis aliis: qui tamen addunt istud non procedere, quando agitur de fructibus beneficii: quia tunc deferretur iuramentum.

220. *Utrum id deferendum sit in causis sponsalium? Causa sponsalitia censetur gravis; et cur?* — Utrum vero illud, quod de causa matrimoniali proxime dictum est, procedat etiam in causis sponsalium de futuro, adeo, ut in his non sit deferendum iuramentum in supplementum, non ita clare explicant auctores præcitati. Solum enim dicunt, in causis matrimonialibus non deferri istud iuramentum: atqui negari non potest, majorem gravitatem reperiri in causis illis, in quibus agitur de matrimonio de præsentibus, utpote de jure divino indissolubili; quam in aliis, in quibus agitur de solis sponsalibus de futuro, quæ pluribus ex causis adhuc dissolvi possunt. Verum allatam doctrinam procedere quoque in sponsalibus de futuro, tradit Antonius Gabriellus in *Communibus conclusionibus*, lib. I. de *Probat.* concl. 1. n. 41. inter alia asserens post Marianum Junior. consil. 88. n. 9. vol. II. etiam agi de causa gravi, quando agitur de matrimonio contrahendo tantum. Ad idem favet Gutierrez d. tract. de *Matrimonio*. cap. xxxviii. n. 1. et 2. sicut et causam sponsalitiæ censi gravem, tradit Gobat. tract. X. *Theolog. experiment.* n. 76. Nec immerito: quia etiam hic agitur quasi de statu hominis; cum necesse quis habeat stare sponsalibus valide contractis, et matrimonium cum altera parte (nisi hæc sponte suo jure cedere velit, etc.) postea celebrare; per quod in ipso constituitur servi-

tus quædam, cum non amplius habeat potestatem corporis sui, sed mulier, juxta Apostolum I *Corinth.*, VII, 4. Accedit, quod sub « causis matrimonialibus » absolute prolatis, etiam comprehendantur causæ sponsalitiæ; ut c. *Accedentibus*. 12. de *Excessib. prælat.* juncto concilio Tridentino, sess. 24. can. 12. atqui causas matrimoniales reputari graves et arduas, communiter et indistincte tenent doctores. Nihilominus, cum in causis quoque arduis locum habeat iuramentum supplementum, ubi plus, quam semiplene probatum est, juxta dicta superius n. 188. quod etiam in causis matrimonialibus locum habere, tenet Mascardus de *Probat.* concl. 1035. n. 5; Barbosa, ubi supra, n. 17. et Gutierrez cit. cap. xxxviii. n. 4. allegans alios: hinc istud a fortiori procedit in causis sponsalium de futuro, utpote non tam strictè matrimonialibus. Gobat. d. tract. X. n. 76. Siquidem iuramentum supplementum deferendum est inspectis circumstantiis causæ, et personarum. Glossa cit. c. *Mulier*. §. *Absolutio*. h. t.

221. *Juramentum litis decisorium, si deferatur, an possit recusari? Juramentum voluntarium libere potest recusari; adeo, ut non sit opus illud referre.* — Quæritur II. An, quibusque de causis iuramentum litis decisorium, si deferatur, possit recusari? Resp. I. Juramentum voluntarium, seu extrajudicialiter parti delatum, libere potest recusari; adeo, ut non sit opus illud alteri parti referre. Ita Glossa in l. *Jusjurandum, quod ex conventionione*. v. *Non potest*. et Jason ibid. n. 1. de *Jurejurand.* Abbas cap. ult. n. 1. h. t.; Vallensis h. t., § 5, n. 1. et alii. Ratio est, quia iuramentum istud ideo appellatur voluntarium, seu conventionale, quia non nisi voluntarie, seu ex conventionione partium suscipitur; ergo hoc ipso non potest deferri, neque referri in invitum, arg. l. 1. 2. et 3. ff. h. t. sed potest libere recusari, ac pars illud recusans dicere alteri: « Frater, non teneor hic et nunc tibi jurare, sed si quid habes contra me, id probetur: » prout in simili loquitur Speculator tit. de *Juramenti delatione*. n. 4. Concordat textus in l. *Jusjurandum, quod ex conventionione*. ff. h. t. illis verbis: « Jusjurandum, quod ex conventionione extrajudicium deferretur, referri non potest: » nempe, ut cogatur iuramentum subire is cui deferretur, vel succumbere, prout explicat Glossa loc. cit.

222. *Nisi forte inter partes jam fuerit conventum, quod una earum juret.* — Excipe, nisi